

„Народ“ излази свакога дана по подне.

Штампарна се налази у Франковој улици бр. 20.

Власник

КРСТА М. МИЛЕТИЋ

НАРОД

Губољив се не враћају.

Огласи и белешке изплаћују се по погодби.

Редакција је у улици Франковој бр. 20.

Главни уредник
ДРАГ. С. ГОГИЋ

Заблуда једног самртника

Граф Чернин је у мађарским делегацијама појачано поновио стару необичну реч Аустроугарске. Рекао је да је Аустроугарска жртва Србијина. То је најјачи израз исте тезе, коју је Аустрија сентиментално истицала у Европи, да је за њен опстанак Србија представљала велику опасност.

Немамо разлога да поричемо, али нам је за дивно чудо, да Аустрија и данас, посред рата, и кад нема никак ва места тужном вапају да треба очувати Аустрију да би се очувао мир, ипак признаје нешто, што је у бескрајној супротности са самим временом, са свима тежњама, које су избиле у овом рату.

Србија је била опасна за Аустроугарску и Аустроугарска је за своје данашње невоље и за будућу судбину жртва Србијина. Како?

Да ли се збиља може озбиљно тврдити да је Србија према великој сили, Аустроугарској могла као држава да води какву империјалистичку политику? Иако није могла, каква је то моћ, која је моћну монархију довела у очајнички одбранбени положај од малене Србије?

Па ипак та моћ постоји. То је дубока, природна гравитација сродних и истих међу собом. И ту моћ, јер је она природна, ни на који начин није Аустроугарска могла да савлада, па ни сада, у време рата, за време периода када је имала и успеха, када су јој у изузетним приликама, стајала најстрашнија средства на расположењу. Напротив, та је моћ расла и порасла до мере, да је никакви поборнички подвизи неће моћи не савладати, него ни најмање умањити. Фатално и по највишем моралу, одлучено је о судбини ствари, која је за Аустроугарску представљала највећу опасност и по речима графа Чернина — чија је она жртва. Има ли кога и међу њима који мисли другачије? Нема, и што смо ми очекивали да се та ствар-

ност неће брутално признавати, то је зато што нисмо навикли на слична аустријска признања.

Овако ствар стоји са моралне стране а по узајамном признању. Али има нешто што је истина од споредног значаја, али од чега се морамо оградити, кад је реч о опасности, коју смо ми представљали за Аустроугарску. То су инсинуације, као да је Србија, агитацијама, вештачки изазивала покрете у Аустроугарској и тиме је доводила у опасан положај. Те агитације нису постојале и кад год је на аустријским судовима о њима расправљано, Србија је била више него невинна; она је била правни триумфатор.

Под таквим околностима, ако је Аустроугарска знала своју болест, она је требала да зна и начин како се она лечи. Уместо традиција о хабсбуршкој монархији и о круни Св. Стевана, уместо тиранског економског давлена Србије, уместо вештала по Босни и по Хрватској, уместо старелог режима насилне управе над другим народима, она је требала да да подједнако право опредељивања и управе собом свима народностима који су се, по несрећи, нашле под њеном управом.

То она, разуме се, није могла; не би могла и да је њена унутрашња конструкција и начин владавине био далеко мање опасан по њу, него што је у ствари био. Онда је неизбежно настала борба права са неправдом, борба слободе и потлачености. И као фантом, та борба је пред очима престрављених управљача несрећне монархије расла, развијала се као густ облак, који прети буром.

А у «срећној Аустрији», која се створила, развијала и добијала на вештачки начин, није се могло разумети, да има природних и истинитих развијања. Виша сила која господари југословенским захтевима за Аустрију је представљала само низ атен-

тата, велеиздаја, подземних агитација. Нигде није било глупљег ни више слепог бркања узрока са последицама, него што је у оваквом схватању ствари, какав је Аустрија одавно имала, а какво је још и данас — лажно или нелажно али је јавно — код графа Чернина.

Нису жељу Југословена да живе у једној држави и да сами собом управљају створиле завере и агитације, већ је та дубока и неискорењива њихова тежња доводила до легитимне борбе, која је тако мрачна у очима аустроугарских безморалних дипломата. Није Србија имала ни амбиције ни средстава да осваја народе од Аустроугарске, већ је њој заједничком крви и језиком, а по слободи коју је сама извојевала, насилно намењено да буде југословенски Пјемонт. Тако је Бог наредио и томе људи теже.

И то се никад неће моћи изменити.

ЧЕРНИН У БЕРЛИНУ

Царих. — Аустро-угарски Министар Спољних Послова граф Чернин приспео је у Берлин, у пратњи два виша чиновника Министарства Спољних Послова.

Према вестима из листа граф Чернин ће имати дугих и важних разговора са новим канцеларом Хертлингом, са министром Килманом и са Хенденбургом и Лудендорфом.

Изгледа да ће Чернин присуствовати и једној врсти Крунског Савета под председништвом Кајзеровим.

Једна службена берлинска вест каже, да је циљ Черниновог пута да са немачким владањим круговима изведе једну нову и јачу моралну пресију, коју треба да централне силе изврше на западном фронту.

ИТАЛИЈА И БУГАРИ

Дописник «Журнал де Деба» пише:

«Учествовање бугарских трупа у офанзиви, коју су предузеле Централне Силе против Италије, зачуло је многе у Италији. Ту, као и у многим савезничким земљама, идуће је које су створили Бугари још непрестано изазивају велика разочарења. Демократски кругови, искрени приврженици савеза са Србијом, били су исто толико тим илузијама обманути као и неутрални елементи, а да не говоримо о националцима, чије је бугаро-

филство био само рачун једне антверпске империјалистичке политике.

Кажу, да су, на против, званични кругови у Риму, били остали нејачети. У дипломатским круговима држи се да г. Сонано није делио илузије са г. Делкасеом и његовим енглеским и руским колегама односно вероватне интервенције Бугарске на страни Савезника. Само што то не важи и за извесне дипломатске агенте Италије у иностранству. На пример барон Алиоти, италијански посланик код бивше албанске владе у Драчу, указивао је своје пријатељство шефу бугарске мисије чак и пошто је Бугарска ступила у рат против Споразума.

Бугарски листови, који су ових дана стигли у Швајцарску, најбоље нам показују ка-

кав је одјек нашла аустроугарска офанзива против Италије у бугарском јавном мишљењу.

Ево неколико примера:
«Победа над Италијом, пише «Народно Право», орган Радославова, у исто време уништиће једног опасног разбојника који је желео да приграби себи земљишта на Балкану и појарма народе под скиптром Хабсбурговог. Са својим незајажљивим апетитом постада је Италија жртва своје лудости».

Службени «Еко де Билгари» пише: «Пожњевене победе уравауиће непријатеља да што Централни Савез жели мир није зато што не може очекивати ништа од будућности већ зато што сматра да је злочин свако даље проливање крви, под данашњим поглавима».

Говор др. Тресића Павичића

(Наставак)

III.

Гашпар Шалиер

Много ужаснија је била судбина затворених у Мостару, у Добоју, у Араду. О Мостару ме обавијестише два саведока која су тамо била, а кашње дијелила мој удес у Маривбору, и то заскупник Иво Лупис и публициста Домић.

У Мостару спаваху бијелица у некој подземној просторији на голем тлу, гомилаце помијешани са лупежима, разбојницима и циганима. Гласовити чабар је био увлечен предун, те је батапао тло, на којему је требало кретати се, паче спавати и јести. (Усклеци).

Али најужаснији у овом пештеру био је његов чувар, алогласни стражменитар Гешпар Шалиер. Тај човек, оборжан закучастим жељезним штапом, што га је називао «Кронпринц», посјеђиваше несретнике много чешће него они жељаху, да илати хораво својим «Кронпринцом» по главама и раменима. Млазови крви шикаху јадницима низ образ. Сувишно је и спомњати његове бестијалне повке и грђе и његову сотонску дреку и набрекивање. Само новцем се је могао за час умарити бијес овога Кербера и зачепити му губицу. Међу овим бијелицама био је и Ранда Радловић, уредник «Народне» православног поп Тиха, који кашње подлегне у Араду злостављањима овога звјера. Пошто је Тихи из милосрђа откидао гладницама штогод од своје хране, то разљути Шалиера и он га измлати својим «Кронпринцем» тако немилу, да се је опесивјештен срушио. Под ударцима телла је крв низ његова рамена и низ прси, са којих му «Кронпринца»

свака огрину добар комад крве. Он погину као први мушеник.

IV

Таоци.

Кашње су ови јадници били промакнути на горње бојеве, гдје бијаху затворени они, који бијиху синоними. Обични разбојници и потајни уморници бијаху много боље виђени. За таоце одабираху само најотмијеније и најнабогајеније. Рајетки одираше ову улогу, манајевши из ње живу главу. На заповијед неког офицера довели би их са горњег пода у двор, те предали двојци до зуби наоружаних муслимана. Офицер би их по сата поучавао, набрајајући им све случајеве у којима морају таоца убити. Чује ли се најмањи шушањ, забоди му бајунету у срце. Чује ли се гдје у шуми пуцњава, просвирај му лубању танетом. Креће ли ливево, убиј га; макне ли десно, раскасапа га! Муслиманска пратња није нимало требала таква ссокољивања.

Таоци се бираху по ноћи. Грозвита образина стражменштра Шолвера, праћена бајунетима, као мртвачким дуплерима, ушуљала би се мучки, да тигарским погледима тражи и избире жртве. Не о сјећаху ужаснијом прозотом Олисејеви друзи у Полифемовој пећини прсте оне наказе, који пипањем тражијаку товније овце, него овм јадници ужарене очи тога крвника. Многи у једној самој воћи од ужаса посидејеше; јуче цаати ни младши, данас тронули старци. Ко је хтио да за неколико дана продужи овај тужан живот, морао је претњама руку показати, колико је бавки спреман жртвовати. Избор за таоца био је скојо

истовјетан са смртном осудом. На стотине их тако погину. Ја ћу споменути, ради кратке времења, само двојицу. На постаји Раштедана устријелише неког Дамића, као таоца, без осуде. На прузи Добој-Тузла убише, исто без процеса, попа Ђорђа Петровића.

V
Арад.

Из Мостара одведоше преостале биједнике у Арад, гдје је већ било на тисуће и тисуће живих покопаних из Босне, Херцеговине и Сријема. На путовању их је мађарска свјетина проклињала, пољувала, грозила се и камењем ударала. Гладне, голе, снене, догнаше их ударцима кундача и убодима бајунета, кано нијему стоку у казамате све тврђаве, гдје но стјенице и уши врљаху на милијоне. Нетом би несретни уснули, пробудила би их навала ове гамади, која би им покрила и кожу и одијела.

ЧЕШКИ ПОКРЕТ

Борба Чеха против њихових угњетача постаје све жешћа. Посланици Шурф и Лангенан у име 90 немачких посланика упутили су интерпелацију министру председнику Сајдлеру и министру народне одбране о држању Чеха у овоме рату. Ова интерпелација пропраћена је једним меморијалом од 640 страна, у коме су изложена сва дела која су Чеси учинили на штету Аустријске монархије.

Из Будимпеште престано се траже енергичне мере против Чеха. Овим мерама жели се, да се угуши сваки нелојалан рад Чеха против Аустрије. Мађарска долази у помоћ Аустрији. Мађарска влада, која је за ове три године употребљавала најстрашнији систем против Словена и Румуна, налази да је политика Беча према Чесима слаба и стога нуди своју помоћ Немцима из Аустрије, да би тако паралисала опасан рад Чеха. Мађарски парламенат посветио је неколико седница чешком питању. Говорници свих мађарских странака држали су веома оштре говоре против држања Чеха. Андраши и мивистар председник Векерле изјавили су, да би остварење чешких аспирација значило распарчавање Аустрије.

ИЗ РУСИЈЕ

Лондон. — Дељи Криникл јавља из Петрограда: Немачка делегација, која је била опуномоћена да преговара о примирју, имала је и једног дипломатског агента из Немачке Врховне Команде. Овај се веома зачудио кад је видео да у ру-

ској делегацији нема ниједног дипломатског представника. Официри из Руске Врховне Команде изјавили су Немачкој делегацији, да ће расправљати једино о војничким и техничким питањима. Немачки делегати тражили су од руских информације о унутрашњем стању у Русији, али без икаквог резултата.

Лондон. — Агенцији «Рајтер» јављају из Петрограда: Криленко је упутио проглас војсци и марици у коме препоручује, да се на што већем делу фронта закључе примирја под условом, да непријатељ не пребације ниједан свој одред с једнога фронта на други, а нарочито не на савезничке. Криленко додаје, да су таква примирја већ закључена на западном фронту и делимично на источном.

НЕМЦИ НЕ ВЕРУЈУ

Цирих. — Пада у очи, да немачка штампа почиње са све мање оптимизма, да пише о могућим коначним резултатима Лењинове издаје.

«Франкфуртер Цајтунг» препоручује, да вест о руско-немачким преговорима треба примити са великом хладноћом, пошто је немогуће предвидети шта крије будућност.

«Фолкштимес» каже: «Била би највећа грешка мислити да је Русија пропала. Она преживљује једну велику кризу, али то не значи и свршетек.

Данашња ситуација Русије може да се упореди са ситуацијом Пруске из 1807. год.

Немачка дипломатија мора водити строгог рачуна о овом стању ствари.

ДЕЛЕГАЦИЈЕ

Цирих. — У аустријским парламентарним круговима кружи упорно глас, да ће Делегације бити закључене.

Инциденти, које су на првој седници изазвали Чеси, изгледа да су убедили владу о немогућности мирног развјања дискусије.

Чеси намеравају да воде опструкцију подносили небројене интерпелације у погледу својих националних аспирација.

ТОРПИЉЕР БР. II

Цирих. — Много се расправљало о аустријском торпиљеру број II, за који и Немци и Мађари тврде, да се добровољно предао Талијанцима.

О томе се говорило и у Аустријском Сабору и поводом тога било је неколико интерпелација.

Говорници Немци, тврде, да се посада торпиљера у великој већини састојала од Чеха, који су у последњем тренутку, управљајући током даље према Италији, осујетили сва-

ки рад официра. На то је народни посланик Хаберман доказао, да су тврђе немачких посланика потпуно лажне.

Посада торпиљера бр.11, коју су Талијани заробили, састоја се од десет Немаца, четари Хрвата, два Чеха, једног Мађара, једног Словенца, једног Талијана и једног Пољака. Стога је немогуће — каже Хаберман — да су два Чеха, од којих је један кувар а други помоћник машинисте, могли силом или на други начин успети да саветују другове на бегство.

Предаја торпиљера, мора се приписати другом узроку а оптужба за издају коју немачки посланици бацају на Чехе, нарочито је спремљена, да поведу политичку борбу против Чеха.

ИЗЈАВА Г. ПАШИЋА

Париз. — Г. Пашић је дао у Паризу један интервју сараднику листа «Ле Пеи», у коме је изјавио:

«Мир, како га максималисти схватају, немогућан је: Они су прокламовали да желе демократски мир, без анексија и оштећа, мир који би сваком народу загарантовао право да управља својом будућношћу. Ако би непријатељ усвојио такав мир, немачки Пољаци морали би имати право да се уједине са својим сународницима из других делова Пољске и да себи деду устав по својој вољи. Исти принцип мора бити примењен и за друге народности у Аустрији. Југословени морају се ујединити са Србијом, а исто би то морало бити са Италијанима и Румунима.

Мађари би добили своју независност. Аустрија би доживела распарчавање а и опстанак германске конфедерације био би такође компромитован. Такве су последице принципа које су максималисти прокламовали. Ја не верујем да ће Централне Државе усвојити ове услове. Немачка је иреговарала о примирју само да би добила времена у циљу да раздвоји Савезнике.»

О Курландији и Литванији Пашић је рекао да ће се ови народи жалити на немачку управу и тражити своју аутономију. (Нарочити извештај «Народа.»)

ЖЕЉА СРПСКЕ ВОЈСКЕ

Приликом рођендана Престолонаследника Александра, начелник штаба Врховне Команде упутио Му је овај телеграм:

Врховном Команданту, Његовом Височанству Наследнику Престола Александру. — Бач.

Као веран тумач осећаја дубоке захвалности, верности и оданости официра, подофицира и војника оперативне војске према својме витешком Врховном Команданту, Вашем Кра-

љевском Височанству, који, на челу и са својом храбром војском, дели са њом срећу и несрећу и о њеном се благостању непрекидно са очинском љубављу стара — молим: да, о данашњем своме рођендану, изволите примити наша најусрднија честитања са жарком жељом, да као будући Краљ Југословена, поживите у највећој срећи и задовољству дуго и дуго година на славу и срећу целокупног Југословенства.

Задахнути овим осећајима кличемо из дубине душе и срца:

Да живи наш Врховни Командант Његово Краљевско Височанство Наследник Престола Александар.

Начелник штаба генерал, Бојовић.

Начелнику Штаба Врховне Команде генералу Бојовићу — Солун.

Срдечно благодарим

ЗВАНИЧНИ ИЗВЕШТАЈИ

ФРАНЦУСКИ КОМИНИКЕ

Француске патроле у области Сен Кантена довеле су заробљеника. Јужно од Жавенкура покушана испади против наших ситних положаја, пропали су услед наше ватре.

Артиљеријска борба била је доста жива прошле ноћи у области Канала од Роне до Рајне.

ЕНГЛЕСКИ КОМИНИКЕ

Јутрос су непријатељска одељења напала два наша положаја у близини канала Ипр Комен. У једном случају су нападачи одбијени, у другом, непријатељ је успео да продре у наш положај и заробио неколико наших војника. Ове смо војнике понова ослободили противнападом, којим су наше трупе повратиле положај и побиле или заробиле нешто непријатељских војника.

ИТАЛИЈАНСКИ КОМИНИКЕ

Јуче, седмог дана битке између Бренте и Пјаве, непријатељ је сконцентрисао своје напоре скоро искључиво на гребен Монте Салароло. У 11 саги, после јаке ватре од више часова од кланца Орза до Порте Салтоне, пешадијске

на честитци, коју сте ми данас у име официра, подофицира и војника оперативне војске поднели.

Убеђен у крајњу победу наше праведне ствари, Ја верујем, да ће ме моји дични официри, подофицири и војници својим пожртвовањем и истрајношћу и до краја потпуно моћи за постизање нашег заједничког идеала ослобођења и уједињења нашег подјармљеног народа.

Александар.

САОПШТЕЊА

Г. Министар Просвете и Црквених Послова прима само у Делегацији Министарства Просвете — улица Евзонон бр. 11. од 9 и по до 12 часова.

Зарије Милосављевић из Врање, учитељ Дубички, да се јави на адресу Трајку Миловановићу начелнику штаба бр. п. IV.

колоне нападале су са североистока и са севера на наше положаје. Прва колона, која је наступала југоисточном страном Монте Спинонче, дочекана нашом ватром и концентрисаном ватром француских батерија, морала је прекинути напад пре него што је достигла наше линије. Друга колона, коју су сачињавали један цео батаљон немачких јегера испред којих је ишло једно јуришно одељење, напала је на Монте Салароло и на северне стране долине Калчино.

Наше трупе давале су снажан отпор, тако да је непријатељ, после очајне борбе, сломљен нашом ватром и изнурен нашим противнападом, морао прекинути борбу и вртити се на своје положаје. Задобили смо заробљеника и запленили неколико митраљеза.

У области кланца Берете, разбили смо нашом ватром један напад непријатељске пешадије.

На осталом делу фронта умерена акција.

НАЈНОВИЈЕ ВЕСТИ

ПЕТРОГРАД. — Комесар за правне послове одбио је да потпише декрет, којим се стављају у притвор чланови кадетске странке.

ПЕТРОГРАД. — Чланови кадетске странке објавили су један манифест против Максималиста.

ПЕТРОГРАД. — Једна козачка делегација дошла је у Петроград и захтевала од Ле-

њива да се не меша у њихове унутрашње ствари. Лењиним је одговорио претњом да ће им ојавити рат.

АТИНА. — Корвиллов и Каледин ће кроз кратко време заузети трансирбирску железницу и имају под собом сву војску јужне Русије. Енглеска флота, са јаком снагом, спрема се да помогне контрареволуционарни покрет.